



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Sancti Gregorii Moralis Expositionis In Beatum Iob Liber Decimus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER DECIMVS.

CAPUT PRIMVM.

QUOTIES in arena spectaculum for-
tis athleta descenderit, hi qui impares
viribus existunt, vicissim se ejus expu-
gnationi subjiunt: & uno victo, con-
tra hunc protinus alter erigitur; atque
hoc subacto, alius subrogatur: ut luctantis vires
quandoque molliores inveniunt, quas ipsa sua cre-
brescens victoria fatigat: quatenus cum novus quis-
que congreditur, is qui vinci virium qualitate non
valet, personarum saltem mutatione superetur. Sic
sic in hoc hominum Angelorumque spectaculo bea-
tus Job fortis athleta prodiit, quantumque contra

mutationes aduersantium valeat, continuatione
indefessi roboris ostendit. Cui primus se Eliphaz,
secundus autem Baldad objicit, atque ad extremum
se Sophar in ejus expugnatione supponit: qui ad in-
ferendos ictus totis se conatibus erigunt, sed tamen
ad feriendam altitudinem robusti pectoris non per-
tingunt. Ipsa quippe eorum verba patenter infi-
nuant, quod ictus in auras jactant: quia cum san-
ctum virum non rectè redarguunt, expressa in va-
cuum verba percussiois perdunt. Quod liquidò
ostenditur, cum Sophar Naamathitis responsio à
contumeliis inchoatur, qui ait:

CAP.
XI.

Respondens autem Sopl. ar Naamathites, dixit: Numquid qui multa loquitur, non &
ipse audiet? aut vir verbosus iustificabitur? Tibi soli tacebunt homines, & cum ceteros
irriseris, à nullo confutaberis? Dixisti enim, Purus est sermo meus, & mundus sum in con-
spectu tuo. Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi: ut videret
tibi secreta sapientia, & quod multiplex sit lex eius: & intelligeres quod multo minora
exigaris à Deo, quam meretur iniquitas tua. Forsitan vestigia Dei comprehendes, &
usque ad perfectum, Omnipotentem reperies. Excelsior caelo est, & quid facies? profundior
inferno, & unde cognoscens? Longior terra mensura eius, & latior mari. Si subverterit
omnia, vel in unum coartaverit, quis contradicet ei? vel quis dicere ei potest, Cur ita
facis? Ipse enim novit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne considerat?
Vir vanus in superbiam erigitur, & quasi pullum onagri se liberum natum putat. Tu
autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas. Si iniquitatem, qua est
in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia; tunc le-
vare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis. Miseria
quoque oblivisceris, & quasi aquarum que praterierunt, non recordaberis. Et quasi me-
ridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: & cum te consumptum putaveris, orie-
ris ut lucifer. Et habebis fiduciam proposita tibi spe, & defossus securus dormies.
Requiesces, & non erit qui te exerceat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi. Ocu-
li autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & spes illorum abominatio
anime.

Quod rectè dictis semper procaces ex
adverso respondeant.

CAPUT II.

Numquid qui multa loquitur, non & ipse audiet?
aut vir verbosus iustificabitur?] Mos esse pro-
caicium solet, ut rectè dictis semper è diverso res-
pondeant, ne si ad prolata consentiant, inferiores
esse videantur. Quibus iustorum verba quamlibet
pauca sonuerint, multa sunt: quia quod eorum vitia
resciant, auditum gravant. Unde & ad crimen tra-
hitur hoc, quod recta prædicatione contra crimina
profertur. Ipsum quippe qui ex veritate fortes sen-
tentias dixerat, Sophar redarguens, verbosum vo-
cat: quia cum ab ore iustorum sapientia culpas in-
crepat, stultorum auribus superfluitas loquacitatis
sonat. Pravi namque nil rectum, nisi quod ipsi sen-
serint, putant: & iustorum verba è otiosa æsti-
S. Greg. Tom. I.

B manit, quò suis hæc sensibus inveniunt diversa:
Nec fallacem quidem Sophar sententiam protulit:
quod vir verbosus iustificari nequaquam possit:
quia dum quisque per verba diluit, perdita gravi-
tate silentij, mentis custodiam amittit. Hinc quip-
pe scriptum est: Cultus iustitie, silentium. Hinc Sa-
lomon ait: Sicut urbs patens & absque murorum am-
bitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spi-
ritum suum. Hinc rursum dicit: In multiloquio pec-
catum non deerit. Hinc Psalmista testatur, dicens:
Vir linguosus non dirigetur super terram. Sed virtus
veræ scientiæ perditur, quæ sub discretionis custo-
dia non profertur. Certum itaque est, quod verbo-
sus iustificari vir nequeat. Sed bonum bene non di-
citur: quia non intenditur cui dicatur. Vera quippe
contra malos sententia, si bonorum rectitudinem
impedit, vim suam perdit, & è retula resilit, quò
illud est forte, quod ferit.

V

*Quod iusti ex reprehensione corrigantur, superbi
verò ad defensionis suæ insensam erigantur.*

CAPUT III.

3. **Q**UIA autem pravi audire bona patienter nequeunt, & cum vitæ emendationem negligunt, ad verba se responsionis accingunt, apertè Sophar insinuat, qui subiungit: [*Tibi soli tacent homines, & cum ceteros irriseris, à nullo confutaberis?*] Imperita mens, ut diximus, veritatis sententias graviter tolerat, & silentium pœnam putat: atque omne quod rectè dicitur, dedecus suæ irrisionis arbitrat: quia cum vera vox pravorum se auribus admovent, memoriam culpa mordet, & in redargutione vitiorum quò intus cognitione mens tangitur, foris ad studium contradictionis excitatur. Ferre vocem non valet: quia tacta in vulnere sui reatus dolet, & per hoc quod generaliter contra perversos dicitur, se impetè specialiter suspiciatur. Quod enim intus egisse se meminit, audire foris erubescit. Unde mox se ad defensionem præparat, ut reatus sui verecundiam per verba pravæ refutationis tegat. Sicut enim recti de quibusdam quæ ab eis non rectè gesta sunt, correptionis vocem, ministerium charitatis æstimant; sic perversi contumeliam derisionis putant. Illi se protinus ad obedientiam sternunt; isti ad insensam suæ defensionis eriguntur. Illi correptionis adiutorium, vitæ suæ patrocinium deputant, per quod dum præsentis vitij culpa corripitur, venturi iudicis ira temperatur; Isti cum se impetè redargutione conspiciunt, gladium percussionis credunt: quia dum per correptionis vocem culpa detegitur, præsentis gloriæ opinio fœdatur. Hinc quippe in laudem iusti per Salomonem dicit veritas: *Doce iustum, & festinabit accipere.* Hinc pravorum contumaciam despicit, dicens: *Qui erudit devotum, ipsi sibi facit injuriam.* Nam fit plerumque, ut cum correpta in se mala defendere nequeunt, ex verecundia peiores fiant; ac si in sua defensione superbiant, ut quædam vitia contra vitam corripientis exquirant, & eò se criminosos non æstiment, si crimina & alii imponant. Qui cum vera invenire nequeunt, fingunt: ut ipsi quoque habeant, quod non impari iustitia increpare videantur. Unde & Sophar, quia quasi irridere se per increpationem doluit, protinus mentiendo subiungit: [*Dixisti enim, Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo*] Qui beati Job dictorum meminit, quàm falso hoc voci illius impingatur, agnoscit. Quomodo enim mundum se dicere potuit, qui ait: *Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me?* Sed habet hoc pravorum malitia, ut cum vera in se flere mala renuit, fingat aliena. Nam quasi solatio facinoris utitur, si falsis vocibus & vita corripientis inquinetur. Sciendum verò est, quòd plerumque perversi verbotenus bona optant, ut mala esse, quæ in præsentibus habentur, ostendant; & quasi faventes prospera expectant, ut benigni videantur. Unde & Sophar protinus subiungit, dicens: [*Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.*] Ipse quippe sibi homo loquitur, cum per hoc quod sentit, nequaquam divinitatis spiritu à carnalis prudentiæ intellectu separatur, cum caro sensum exerit, & mentem quasi ad intelligentiam provocans, foras mittit. Unde & adhuc Petro terrena sapienti Veritas dicit: *Non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Cui tamen recta confitenti dicitur: *Caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in calis est.* Quid autem Dei labia, nisi iudicia ejus accipimus? Clausis namque labiis vox premitur, & sensus tacentis ignoratur: apertis autem, sermo dum promittitur, animus loquentis innuitur. Labia itaque sua Deus aperit, cum voluntatem suam hominibus per aperta iudicia ostendit. Quasi enim referato ore loquitur, eum re-

Prov. 9.
Ibid. b

Job. 9. c

Marc. 8.
d
Mar. 16.
c

q. al. in-
venitur.

A mora obscuritate dispositionis intimæ renuit occultare quod vult. Nam velut clausis labiis sensum nobis suum non indicat, cum per occulta iudicia cur quid faciat, celat. Sophar itaque beatum Job ut de carnali intellectu redarguat, seque ipsum quantæ sit benignitatis ostendat, ea bona optat, quæ & cum habentur, ignorat, dicens: [*Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.*] Ac si patenter dicat: Imperitiæ tuæ potius quàm pœnæ compatior: quia sola carnis prudentiæ præditum, à veritatis te spiritu vacuum agnosco. Si enim Dei iudicia occulta cognosceres, tam procaces contra illum sententias non sonares. Et quia omnipotens Deus cum ad consideranda nos sua iudicia sublevar, ignorantia nostræ protinus cæcitate fugat: quæ apertis ejus labiis, ad nos eruditione prodeat, protinus adjungendo manifestat, dicens:

Quid secreta sapientia Dei nullus inquirendo vult invenire: & quod charitas Dei cum misericordia eadem sit, quia ad innumera operamenta multiformiter accendit.

CAPUT IV.

VT ostenderet tibi secreta sapientia, & quòd multiplex sit lex ejus. Publica sapientiæ supernæ sunt opera, cum omnipotens Deus regit, quos creat; perficit bona, quæ inchoat; & aspirando adjuvat, quos visitationis suæ lumine illustrat. Cunctis etenim liquet, quia quos gratis condidit, benignè disponit. Et cum spiritalia dona largitur, ipse perficit quod ipse ex munere suæ benignitatis inchoavit. Secreta verò sapientiæ supernæ sunt opera, cum Deus quos creavit, deserit; cum bona, quæ præveniendò cœperat, nequaquam profequendo consummat; cum claritate nos suæ illustrationis illuminat; & tamen permittit carnis tentationibus, tenebris cæcitatibus pulsari; cum dona quæ contulit, minimè custodit; cum & mentis nostræ ad se desideria excitat, & tamen occulto iudicio, difficultate nos nostræ imbecillitatis angustat. Quæ nimirum secreta ejus sapientiæ pauci valent inquirere, sed nullus invenire: quia quod vult nos de nobis ab immortalis sapientiæ non injustè disponitur, iustum profectò est, ut à nobis adhuc mortalibus ignoretur. Sed hæc ipsa sapientiæ illius secreta conspiciere, utcumque jam incomprehensibilitatis ejus est potentiam videre: quia etiam in ipsa consiliorum ejus inquisitione deficiamus, deficiendo tamen verius discimus quem timeamus. Ad hæc se Paulus sapientiæ illius secreta tetendat, cum dicebat: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensus Domini aut quis consiliarius ejus fuit? Qui superius etiam ex ipsa inquisitione lassescens, sed tamen ad cognitionem infirmitatis propriæ lassescendo proficiens, præmittit dicens: O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei quis se finxit. Quare me fecisti sic? Qui igitur ad occulta Dei pertingere non valens, ad infirmitatis suæ cognitionem rediit, atque ad eruditionem se propriam deficiendo revocavit, ut ita dicam, secreta sapientiæ non inveniens, invenit: quia cum ad superna consilia requirenda lassesceret, didicit ut humiliter timeret: & quem sua infirmitas à cognitione intima repulit, hunc ei verius humilitas junxit. Sophar itaque & per scientiæ studium peritus, & per audaciam tumidæ locutionis ignarus, quia ipse gravitatem non habet, meliori optat quod habet, dicens: [*Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi: ut ostenderet tibi secreta sapientiæ.*] Qui eam quoque, quæ se super amicum pollere æstimat, optando sapientiæ ostentat, cum protinus subdit: [*Et quòd multiplex sit lex ejus.*] Quid hoc loco Dei lex accipi, nisi charitas debet: per quam semper in mente leguntur præcepta vitæ, qualiter in actione teneantur.*

Rom. 11.

Rom. 9.

Joan. 15. De hac etenim lege veritatis voce dicitur: *Hoc est* A
præceptum meum, ut diligatis invicem. De hac Paulus ait: *Plenitudo legis est dilectio.* De hac iterum
 Rom. 13. dicit: *Alter alterius onera portate. & sic adimplebitis*
 Galat. 6. *legem Christi.* Lex etenim Christi quid congruentius
 intelligi, quam charitas potest? Quam tunc verè perficimus, cum
 fraternam onera ex amore toleramus. Sed hæc eadem lex multiplex
 dicitur: quia studiosa sollicitudine charitatis ad cuncta virtutum
 facta dilatur. Quæ à duobus quidem præceptis incipit, sed se ad
 innumera extendit. Hujus namque legis initium, dilectio Dei est,
 & proximi. Sed Dei dilectio per tria distinguitur: quia ex toto corde, & ex
 tota anima, & ex tota virtute diligi conditor jubetur. Quam
 in re notandum est, quod divinus sermo cum Deum diligi præcipit,
 non solum narrat ex quanto, sed etiam informat ex quanto, cum
 subjungit, ex toto: ut videlicet qui perfectè Deo placere desiderat,
 sibi de se nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo præcepta
 derivatur, cum & per quemdam justum dicitur: *Quod ab alio tibi odas fieri*
 Tob. 4. c. *vide ne tu alteri facias.* Et per semetipsam Veritas dicit:
 Mat. 7. 11. *Quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.*
 Quibus duobus scilicet utriusque Testamenti mandatis, per unum
 malitia compescitur, per aliud benignitas prærogatur: ut malum
 quod pati non vult quisque non faciens, cesset à nocendi opere;
 & rursum bonum quod sibi fieri appetit, impendens, erga utilitatem
 se proximi exerceat ex benignitate. Sed hæc nimirum duo dum
 sollicita intentione cogitantur, cor ad innumera virtutum ministeria
 tenditur, ne vel ad inferenda quæ non debet, desiderii inquieta
 mens ferveat, vel erga exhibenda quæ debet, otio resoluta torpescat.
 Nam cum cavet alteri facere, quod nequaquam vult ab altero ipsa
 tolerare, sollicita se intentione circumspicit, ne superbia elevet,
 & usque ad despectum proximi, animum dejiciens exaltet: ne
 ambitio cogitationem dilaniet; cumque hanc ad appetenda
 aliena dilatat, angustet; ne cor luxuria polluat, & subjectum
 desiderii per illicita corruptat: ne ira exasperet, & usque ad
 proferendam contumeliam inflammet: ne invidia mordeat, &
 alienis felicitatibus æmula, sua se face consumat: ne immoderatè
 linguam loquacitas pertrahat, eamque usque ad lasciviam
 obrectationis extendat: ne odium malitia excitet, & os usque
 ad jaculum maledictionis irritet. Rursum cum cogitat, ut ea alteri
 faciat, quæ ipsa sibi fieri ab altero expectat, pensat nimirum
 ut malis bona, & bonis meliora respondeat: ut erga procaces
 mansuetudinem longanimitatis exhibeat: ut malitia peste lan-
 guentibus gratiam benignitatis impendat: ut discordes pace uniat,
 & concordet ad concupiscentiam veræ pacis accingat: ut indigentibus
 necessaria tribuat: ut errantibus viam rectitudinis ostendat: ut
 afflictos verbo & compassione inulceat: ut accensos in hujus mundi
 desiderii increpatione resinguat: ut minas potentum ratiocinatione
 mitiget: ut oppressorum angustias quanta prævalet ope levet: ut
 foris resistentibus opponat patientiam: ut intrus sitperbentibus
 exhibeat cum patientia disciplinam: ut erga errata subditorum sic
 mansuetudo zelum temperet, quatenus à justitiæ studio non enervet:
 sic ad ultionem zelus fervet, ne tamen pietatis limitem fervendo
 transcendat: ut ingratos beneficii ad amorem provocet: ut gratos
 quoque ministerii in amore fervet: ut proximorum mala cum corrigere
 non valet, taceat: utque cum corrigi loquendo possunt, silentium
 consensum esse pertimescat: ut sic ea quæ tacet, toleret, ne tamen
 in animo virus doloris occultet: ut sic malevolis munus
 benignitatis exhibeat, ne tamen per gratiam à jure rectitudinis
 excedat: ut cuncta proximis, quæ prævalet, impendat, sed hæc
 impendendo non tumeat: ut sic in bonis quæ exhibet, tumoris
 præcipitium paveat, ne tamen à boni

S. Greg. Tom. I.

exercitio torpescat: ut sic quæ possidet, tribuat, quatenus
 quanta sit largitas remunerantis, attendat: ne cum terrena largitur,
 suam plus quam necesse est inopiam pertimescat, & in oblatione
 muneris, hilaritatis lumen tristitia obscurat. Bene ergo lex Dei
 multiplex dicitur: quia nimirum cum una eademque sit charitas,
 si mentem plenè ceperit, hanc ad innumera opera multiformiter
 accendit. Cujus diversitatem breviter exprimimus, si in electis
 singulis bona illius perstringendo numeremus. Hæc namque primùm
 per Abel & electa Deo munera obtulit, & fratris gladium non
 reluctando toleravit. Hæc Enoch & inter homines spiritaliter
 vivere docuit, & ad sublimem vitam ab hominibus etiam
 corporaliter abstraxit. Hæc Noe, despectis omnibus, solum
 Deo placabilem ostendit, atque in arcæ fabricam studio longi
 laboris exercuit, & mundo superstitem pio opere exereendo
 servavit. Hæc per Sem & Japhet humiliter verenda patris
 erubuit, & superjecto dorsis pallio, quæ non videbat,
 abscondit. Hæc Abrahamæ dextram quia ad mortem filij
 obediendo extulit, hunc prolis innumera gentium patrem fecit.
 Hæc Isaac mentem, quam semper ad munditiam tenuit,
 caligantibus ætate oculis, ad videnda longè post ventura
 dilatavit. Hæc Jacob compulsi & amissum bonum filium
 medullitus gemere, & pravorum filiorum præsentiam sub
 æquanimitate tolerare. Hæc Joseph docuit à fratribus
 venundatum, & libertate animi infracta servitium perpeti,
 & eisdem post fratribus mente non clata principari. Hæc
 Moysen, delinquente populo, & usque ad petitionem mortis
 in precibus stravit, & usque ad interfectionem populi per
 zeli studium erexit: ut & pro pereunte plebe sese morti
 objiceret, & contra peccantem protinus vice Domini irascentis
 laviret. Hæc Phinees brachium in ultionem peccantium
 erexit: ut arrepto gladio coeuntes transfigeret, & iram
 Domini iratus placaret. Hæc Josue exploratorem docuit,
 ut & prius contra falsiloquos cives veritatem verbo
 defenderet, & hanc postmodum gladio contra hostes
 allegaret. Hæc Samuel & in principatu humilem præbuit,
 & integrum in dejectione servavit: qui cum persequentem
 se plebem diligeret, ipse sibi testimonium extitit,
 quia culmen, ex quo dejectus est, non amavit. Hæc David
 ante iniquum regem & humilitate commovit ad fugam, & pietate
 replevit ad veniam: qui persecutorem suum & timendo
 fugit ut dominum, & tamen cum potestatem cum feriendi
 reperit, non agnovit inimicum. Hæc Nathan & contra
 peccantem regem in auctoritatem liberæ increpationis
 sustulit, & cum regis culpa deesset, in petitione
 humiliter stravit. Hæc per Esaiam nuditatem carnis in
 prædicatione non erubuit, & subducto carnali velamine,
 superna mysteria penetravit. Hæc Eliam, quia fervoris zelo
 vivere spiritaliter docuit, ad vitam quoque & corporaliter
 abstraxit. Hæc Eliseum, quia magistrum simpliciter
 diligere instituit, magistri spiritu dupliciter implevit.
 Per hanc Hieremias ne in Ægyptum populus descenderet,
 restitit: sed tamen & inobedientes diligens, quod
 descendi prohibuit, & ipse descendit. Hæc Ezechielem,
 quia prius à terrenis desiderii sustulit, post per
 cincinnum capitis in aëre libravit. Hæc in Daniele,
 quia à regis dapibus gulam compescuit, ei & esurientium
 ora leonum clausit. Hæc tribus pueris, quia in tranquillitate
 postis incendia vitiorum subdidit, tribulationis tempore
 & flammam in fornace temperavit. Hæc in Petro & minis
 terrenum principum fortiter restitit, & in circumcissione
 submovenda, minorum verba humiliter audivit. Hæc in Paulo
 & manus persequentium humiliter pertulit, & tamen in
 circumcissionis negotio longè se imparis prioris sensum
 audenter increpavit. Multiplex ergo ista lex Dei est,
 quæ singulis rerum articulis non permutata congruit, & causis

V ij

se variantibus non variata conjungit. Cujus nimirum legis multipliciter bene Paulus enumerat, dicens: *Charitas patiens est, benigna est: non emulatur, non inflatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* Patiens quippe est charitas: quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna verò est: quia pro malis bona largiter ministrat. Non emulatur: quia per hoc quoddam in presenti mundo nil appetit, invidere terrenis successibus nescit. Non inflatur: quia cum præmium internæ retributionis anxia desiderat, de bonis se exterioribus non exultat. Non agit perperam: quia quod se in solum Dei ac proximi amorem dilatat, quidquid à rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambitiosa: quia quod ardentem intus ad sua fatagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non querit quæ sua sunt: quia cuncta quæ hic transitorie possidet, velut aliena negligit; cum nihil sibi esse proprium, nisi quod secum permaneat agnoscit. Non irritatur: quia & injuriis læscit, ad nullos se ultionis suæ motus excitat, dum pro magnis laboribus majora post præmia expectat. Non cogitat malum: quia in amore munditiæ mentem solidans, dum omne odium radicibus eruit, versare in animo quod inquinat, nescit. Non gaudet super iniquitate: quia sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione adversantium exultat. Congaudet autem veritati: quia ut se ceteros diligens, per hoc quod rectum in aliis conspicit, quasi de augmento proprii profectus hilarescit. Multiplex ergo ista lex Dei est, quæ contra uniuscujusque culpæ jaculum, quod perimendam mentem impetit, instructionis suæ munimine semper occurrit: ut quia antiquus hostis varia circumfusione nos obsidet, ipsa hunc de nobis multipliciter expugnet. Quam nimirum legem si sollicita consideratione pensamus, auctori nostro quantum quotidie delinquamus, agnoscimus. Si autem culpas perpendimus, profecto æquanimiter flagella toleramus: nec ex dolore charitas ad impatientiam proruit, cum suo se iudicio conscientia addicit. Unde Sophar quid diceret, sciens; sed cui diceret, nesciens; postquam præmisit, dicens: [*Ut ostenderet tibi secreta sapientia, & quod multiplex sit lex ejus;*] protinus adjungit:

Quod sæpe magnis doctoribus contingit, ut nimia charitate ferventes, modum correctionis excedant: & quid sit, quod per Moysen dicitur: Qui casu ferro de manubrio lapsus volens hominem occiderit, ad unam leviticarum urbium confugiatur.

CAPUT V.

ET intelligeres quod multo minora exigaris à Deo quam meretur iniquitas tua.] Dolor quippe, ut diximus, flagelli temperatur, cum culpa cognoscitur: quia tanto quisque patientius ferramentum medici tolerat, quanto putridum conspicit esse quod lecat. Qui igitur multipliciter legis intelligit, cuncta quæ patitur, quam sint minora perpendit: quia per hoc quod culpæ pondus agnoscitur, afflictionis pœna levigatur. Sed inter hæc sciendum est, quia sine magna iniquitate non fuerit, quod Sophar virum justum usque ad objectionem iniquitatis increpavit. Unde & eorum audaciam veritas justè redarguit, sed benignè ad gratiam reducit: quia apud misericordem judicem nequaquam sine venia culpa relinquitur, cum per fervorem zeli ex ejus amore peccatur. Sæpe namque magnis hoc doctoribus, mirandisque contingit, ut quod alta charitate fervent, eò modum correptionis exaggerent, & lingua aliquid, quod non debet, dicat: quia mentem dilectio quantum debet, inflammat. Sed verbo prolata contumeliæ tantò citius paritur, quanto & ex qua radice prodeat, pensatur. Unde & per Moysen Dominus præcepit, dicens: *Si quis abierit cum amico suo simpliciter in servam ad ligna cadenda, & lignum securis fugerit ma-*

nu, ferrumque lapsum de manubrio amicū ejus percussit, & occiderit, hic ad unam supradictarum urbium fugiet, & vivet: ne forte proximus ejus, cuius effusus est sanguis doloris simul persequatur, & apprehendat eum, & percussit animam ejus. Ad servam quippe cum amico imus, quotiens cum quolibet proximo ad intuenda delicta nostra convertimur: & simpliciter ligna succidimus, cum delinquentium vitia pia intentione refecimus. Sed securis manu fugit, cum sese increpatio, plusquam necesse est, in asperitatem pertrahit. Ferrumque de manubrio profilit, cum de correptione sermo durior excedit: & amicū percussit occidit, quia auditorem suū prolata contumelia ab spiritu dilectionis interficit. Correpti namque mens repente ad odium proruit, si hanc immoderata increpatione, plusquam debuit, addicit. Sed is qui incaute ligna percussit, & proximum extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una earum defensio vivat: quia si ad penitentia lamenta conversus, in unitate sacramenti sub spe, fide, & charitate absconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur: eumque extincti proximus & cum invenerit non occidit: quia cum districtus iudex venerit, qui sese nobis per naturæ nostræ consortium junxit, ab eo proculdubio vindicta de culpæ reatu non expetit, quem sub ejus venia spes, fides & charitas abscondit. Citius ergo culpa dimittitur, quæ nequaquam malitia studio perpetratur. Unde & Sophar iniquum vocat, quem superna sententia laudaverat, nec tamen à venia reprobatus excluditur, quia ad verba contumeliæ divini amoris zelo promovetur. Qui pro eo quod beati Job merita non agnoscit, ex imperita adhuc irrisione subjungit, dicens:

Quòd in quibusdam donis suis, quasi ex vestigiis bonitatis conspiciunt Deum.

CAPUT VI.

Forsitan vestigia Dei comprehendentes, & usque ad perfectum, Omnipotentem reperies.] Quid Dei vestigia nisi benignitatem illius visitationis vocat? Quibus nimirum progredi ad superna provocamus, cum ejus spiritus afflatu tangimur, & extra carnis angustias sublevati, per amorem agnoscimus contemplandam auctoris nostri speciem, quam sequamur. Nam cum mentem nostram spiritalis patriæ amor inflammat, quasi sequentibus iter insinuat, & subiecto cordi velut quoddam vestigium Dei gradientis imprimitur; ut ab eo rectis cogitationum gressibus via vitæ teneatur. Quem enim necdum cernimus, restat necesse est, ut per vestigia sui amoris indagemus: quatenus usque ad contemplationis speciem quandoque mens veniat, quam nunc quasi à tergo subsequens, per sancta desideria explorat. Hæc Psalmista auctoris nostri vestigia bene sequi noverat, cum dicebat: *Adhesit anima mea a post te.* Quem reperire quoque usque ad visionem suæ celsitudinis satagebat, cum dicebat: *Suscipit anima mea ad Deum vivum; quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Tunc quippe cognitione manifesta omnipotens Deus reperitur, cum mortalitatis nostræ funditus corruptione calcata, ab assumptione nobis in divinitatis suæ claritate conspicitur. Nunc autem à carnali cogitatione animum infusi spiritus gratia sublevat, & in contemptum rerum transeuntium exultat; totumque mens quod appetebat in infimis, despicit, atque ad superna desideria ignescit, & contemplationis suæ vi extra carnem relinquitur, quæ corruptionis suæ pondere adhuc in carne retinetur. Incircumscripti luminis jubar intueri conatur, & non valet; quod infirmitate pressus animus & nequaquam penetrat, & tamen repulsus amat. Jam namque de se conditor per quod amatur, ostendit; sed visionis suæ speciem amantibus subtrahit. Sola ergo ejus vestigia conspicientes gradimur, qui hunc per donorum suorum signa sequimur, quem necdum videmus.

Quod Deus in natura sua altitudine, humana simul, atque angelica subtilitati sit investigabilis.

CAPUT VII.

10. **Q**UAE nimirum vestigia comprehendi nequeunt: quia unde, ubi, quibusve modis veniant ejus spiritus dona, nesciuntur; Veritate attestante, quae ait: *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, & nescis unde veniat, aut quò vadat.* In retributionis autem culmine reperiri Omnipotens per contemplationis speciem potest, sed tamen ad perfectum non potest: quia etsi hunc in claritate sua quandoque conspicimus, non tamen ejus essentiam plenè contuemur. Angelica etenim, vel humana mens cum ad incircumscriptum lumen inhiat, eo ipso se, quod est creatura, coangustat; & super se quidem per proVectum tendit, sed tamen ejus fulgorem comprehendere nec dilatata sufficit, qui & transcendendo & portando omnia, & implendo concludit. Unde & adhuc subditur: [*Excelsior caelo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? Longior terra mensura ejus, & latior mari.*] Quod Deus caelo excelsior, inferno profundior, terrà longior, marique latior esse describitur: tantò spiritaliter debet intelligi, quantò de eo quidquam nefas est juxta corporea lineamenta sentire. Sed caelo est excelsior, quia incircumscriptioe sui spiritus cuncta transcendit. Inferno profundior, quia transcendendo subvehit. Terrà longior, quia creaturae modum perennitatis suae aternitatis excedit. Mari latior, quia rerum temporalium fluctus sic regens possidet, ut hos sub omni moda potentiae suae praesentia coangustando circumdet. Quamvis possint & caeli appellatione Angeli, & inferni vocabulo daemonia designari: per terram verò justì homines, per mare autem peccatores intelligi. Excelsior itaque est caelo, quia ipsi quoque electi spiritus, visionem tanta celsitudinis perfectè non penetrant. Profundior inferno est, quia malignorum spirituum astutias longè subtilius, quàm ipsi putaverant, judicans damnat. Terrà longior, quia longanimitatem nostram patientia divinae longanimitatis exuperat, quae nos & peccantes tolerat, & conversos ad praemia remunerationis expectat. Mari latior, quia ubique facta peccantium, retributionis suae praesentia occupat, ut & cum non praesens per speciem cernitur, praesens per judicium sentiat. Cuncta tamen ad solum referti hominem possunt, ut ipse sit caelum, cum jam per desiderium summis inhaereat. Ipse infernus, cum tentationum suarum caligine perturbatus in infimis jacet. Ipse terra, quia in bono opere fixa spei ubertate fructificat. Ipse mare, quia in quibusdam trepidus quatitur, & aurà suae mutabilitatis agitur. Sed caelo est excelsior Deus, quia potentiae ejus magnitudine vincimur, etiam cum super nosmetipsos elevamur. Inferno profundior, quia nimirum plus indicat, quàm ipse se humanus animus in tentationibus investigat. Terrà longior, quia fructus vitae, quos in fine retribuit, nequaquam nunc vel spes nostra comprehendit. Mari latior, quia humana mens fluctuans, multa de his quae ventura sunt conjicit: sed cum jam cernere, quae aestimaverat, coeperit, angustam se fuisse in sua aestimatione cognoscit. Excelsior igitur caelo sit, cum ipsa in eum nostra contemplatio deficit. Unde & Psalmista cor in altum posuerat: sed necdum se eum contigisse sentiebat, *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, nec potero ad eam.* Inferno se profundior noverat, qui semetipsum discutens, sed ejus subtiliora judiciorum pertimescens, dicebat: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est.* Longiore terra viderat, cum minor a ei esse humanae mentis vota

A pensabat, dicens: *Qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus.* Latior mari conspexerat, qui timendo pensabat, quia nequaquam mens humana immensitatem distractionis ejus agnosceret, quantumlibet inquirendo fluctuaret, dicens: *Quis novit potestatem irae tuae, aut praetimore iram tuam dinumerare?* Cujus bene potentiam egregius nobis doctor insinuat, cum breviter narrat: *Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quae sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum.* Habet quippe Deus latitudinem: quia dilectionem suam usque ad collectionem persecutorum tendit. Habet longitudinem: quia ad vitam patriam nos longanimitè tolerando perducit. Habet sublimitatem: quia ipsorum quoque intelligentiam, qui recepti in supernam fuerint congregationem, transcendit. Habet profundum: quia damnatis inferiis, distractionis suae judicium incomprehensibiliter exeret. Quae scilicet quatuor nobis in hac vita positae singulis exercet: quia & latitudinem amando, & longitudinem tolerando, & celsitudinem, non solum nostram intelligentiam, sed etiam vota superando, & profunditatem suam exhibet, occultos & illicitos cogitationum motus districtè judicando. Sed ejus celsitudo & profunditas quàm sit investigabilis, nullus agnoscit, nisi qui vel contemplatione ad summa provehi, vel occultis motibus resistens, tentationum coeperit importunitate turbari. Unde & beato Job dicitur: [*Excelsior caelo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces?*] Ac si * apertè despecto diceretur: Profunditatem ejus, atque excellentiam quando tu cognoscere sufficis, qui vel virtute ad summa evehi, vel temetipsum reprehendere in tentationibus nescis? Sequitur:

Quod caelum, & infernus, & mare, & terra coartantur in unum, cum una eademque mens Deum per contemplationem intuerit, & ex carnis mole ad tentationum tenebras redit, & quasi à terro caelo elapsa, lege membrorum & stimulo carnis fluctuans agitur.

CAPUT VIII.

SI subvertitis omnia, vel in unum coartaveritis, quis contradicet ei? vel quis dicere ei potest, Cur ita facis? Subvertit Dominus caelum, cum terribili & occulta dispensatione humanae contemplationis celsitudinem destruit. Subvertit infernum, cum cujuslibet mentem in suis tentationibus pavidam cadere etiam ad deteriora permittit. Subvertit terram, cum fructificationem boni operis adversis irruentibus intercidit. Subvertit mare, cum fluctuationem nostrae titubationis emergente subito pavore confundit. Dubietate quippe sua cor anxium, hoc ipsum quia titubat, valde formidat; & quasi mare subvertitur, cum ipsa in Deum nostra trepidatio, considerato ejus judicij terrore, turbatur. Quia igitur, quomodo caelum vel infernus, terra vel mare subvertitur, breviter diximus; nunc aliquantulum laboriosius restat, ut hæc qualiter in unum coartari valeant, demonstremus. Sæpe namque contingit, ut ad summa jam mentem spiritus elevet, sed tamen hanc importunis caro tentationibus impugnet. Cumque ad contemplanda caelestia animus ducitur, objectis actionis illicitae imaginibus reverberatur. Nam carnis repente hunc stimulus lauciat, quem extra carnem contemplatio sancta rapiebat. Caelum ergo simul infernusque coartatur, cum unam eandemque mentem & sublevatio contemplationis illuminat, & importunitas tentationis obscurat: ut & videat intendendo quod appetat, & succumbendo in cogitatione, toleret quod erubescat. De caelo quippe lux oritur, infernus autem tenebris possidetur. In unum ergo caelum infer-

nusque redigitur, tūm mens, quæ jam lucem patriæ supernæ considerat, etiam de carnis bello tenebras occulta tentationis portat. Certè jam Paulus tertij cæli culmen ascenderat, jam paradisi secreta cognoverat, & tamen adhuc carnis bella tolerans gemebat, dicens: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* Quid ergo in hujus tanti prædicatoris pectore, nisi cælum Deus infernumque coartaverat, qui & visionis intimæ jam lumen acceperat, & tamen adhuc tenebras de carne tolerabat? Super se viderat quod lætus appeteret, in se cernebat quod metuens doleret. Jam cælestis patriæ lux irradiaverat: sed adhuc tentationis obscuritas animum confundebat. Cum cælo ergo infernum pertulit: quia & illuminatum securitas erexit, & tentatum gemitus stravit. Et sæpe contingit, ut fides in mente jam vigeat, sed tamen ex parte aliquantula in dubietate contabescat: quatenus & certa se à visibilibus elevet, & ex quibusdam se incerta perturbet. Nam plerumque ad æterna appetenda se erigit, & subortis cogitationum stimulis agitata, sibimetipsi contradicit. In unum ergo terra mareque coartatur, cum unam eandemque mentem, & certitudo solidæ fidei roborat, & tamen ex aliquantula mutabilitate perfidiæ, aura dubietatis versat. An non in suo pectore coartari terram mareque cognoverat, qui & per fidem sperans, & per infidelitatem fluctuans, dicebat: *Credo Domine, ad verum incredulitatem meam?* Quid itaque est, quod & se credere asserit, & adjuvari in se incredulitatem querit; nisi quod coartari in suis cogitationibus terram cum mari deprehenderat, qui & exorare certus jam per fidem cæperat, & adhuc incertus undas perfidiæ ex incredulitate tolerabat: Quod tamen occulta fieri dispensatione permittitur: ut cum mens jam surgere ad rectitudinem cæperit, pravitate suæ reliquiis impugneretur: quatenus hæc ipsa impugnatio, aut resistentem exerceat, aut delectationibus seductam frangat. Rectè itaque nunc dicitur: *[Si subverterit omnia, vel in unum coartaverit, quis contradicit ei? vel quis dicere ei potest. Curvata facis?]* quia nimirum divinum iudicium nec adversitate valet imminui, nec inquisitione cognosci; cum vel virtutes quas tribuerat, subtrahit; vel has omnino non adimens, vitiorum concuti impugnatione permittit. Sæpe namque in elationem cor attollitur, cum lætis successibus in virtute roboratur: sed dum latentes motus audaciæ in cogitatione conditor conspiciat, se sibi hominem ostendendo derelinquit: ut ejus mens derelicta quid sit, inveniat, quæ malè in se secura gaudebat. Unde cum subvertit omnia, vel in unum coartari dicerentur, protinus additur;

Quod ex vitis vitia nascuntur, & qui minima negligit, paulatim cadit.

CAPUT IX.

Ipsè enim novit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne considerat?] Ac si præmissa patefaciendo subjungeret, dicens: *Quia tolerando succrescere vitia conspiciat, iudicando dona confundit. Rectus vero in * discretionem ordo servatur, cum prius nosci vanitas, & post considerari iniquitas perhibetur. Omnis quippe iniquitas, vanitas, non tamen omnis vanitas esse iniquitas solet. Vana namque agimus, quotiens transitoria cogitamus. Unde & evanescere dicitur, quod repente ab intuitum oculis aufertur. Hinc Psalmista ait: *Universa vanitas omnis homo vivens: quoniam per hoc, quod vivendo ad interitum tendit, rectè quidem vanitas dicitur, quia etiam de pœna est culpæ quod deficit, non tamen hoc ipsum culpa est, quod à vita percurrit. Vana sunt itaque, quæ transeunt. Unde & per Salomo-**

*nem dicitur: Omnia vanitas. Apertè autem post vanitatem protinus iniquitas subinfertur: quia dum per quædam transitoria ducimur, in quibusdam noxiè ligamur: cumque mens incommutabilitatis statum non tenet, à semetipsa defluens, ad vitia prorumpit. Vanitas ergo ad iniquitatem labitur, quæ assueta rebus mutabilibus, dum ex aliis ad alia semper impellitur, suborientibus culpis inquinatur. Potest tamen & vanitas culpa intelligi, & iniquitatis nomine, reatus gravior demonstrari. Si enim aliquando vanitas culpa non esset, Psalmista non diceret: *Quamquam in imagine Dei ambulet homo, tamen vanè conuertitur. Thesaurizat, & ignorat, cui congregat ea: quia quamvis Trinitatis imaginem in natura servemus, vanis tamen delectationis motibus perturbati, in conversatione nostra delinquimus; ut modis nos semper alternantibus cupidò concutiat, metus frangat, lætitiæ mulceat, dolor affligat. Ex vanitate ergo, ut & superius dictum est, ad iniquitatem ducimur, cum prius per levia delicta * deflectimus, ut usū cuncta levigante, nequaquam post committere etiam graviora timeamus. Nam dum moderari lingua otiosa verba negligit, more inolite remissionis capta, audax ad noxia prorumpit: dum gula incumbitur, ad levitatis protinus insaniam proditur: cumque mens subigere delectationem carnis renuit, plerumque & ad perfidiæ voraginem ruit. Unde bene Paulus plebis Israëlitiæ damna conspiciens, ut imminetia ab auditoribus mala compesceret, curavit ex ordine transacta narrare, dicens: *Neque idololatriæ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Eius quippe potusque ad lulum impulit, lulum ad idololatriam traxit: quia si vanitatis culpa nequaquam cautè compescitur, ab iniquitate protinus mens incauta devoratur, Salomone attestante, qui ait: *Qui modica spernit, paulatim decidit.* Si enim curat parva negligimus insensibiliter seducti, audenter etiam majora perpetramus. Et notandum, quod non videri, sed considerari iniquitas dicitur. Studiosius quippe conspiciamus, quæ consideramus. Deus itaque hominum vanitatem novit, iniquitatem considerat: quia nec minor delicta inulta deserit, & ad majora ferienda sese intentius accingit. Quia igitur à levioribus malis incipitur, & ad graviora pervenitur; vanitas mentem obnubilat, iniquitas cæcat. Quæ nimirum mens amisso mox lumine, tantò se altius per tumorem erigit, quantò & iniquitatis capta laqueis, à veritate longius recedit. Unde & apertè quoque quod vanitas cum iniquitate pertrahat, exprimit, cum repente subjungit;***

Quod divina miseriaio quasi domesticum animal loris adversitatum electos plerumque ligat, ne per desideriorum silvam effreni libertate discurrant.

CAPUT X.

*Vanitas in superbiam erigitur.] Vanitatis quippe finis est, ut cum peccato mentem laiciat, hanc ex culpa audacem reddat: quatenus sui reatus oblita, quæ amississe se innocentiam non dolet, justo excæcata iudicio, simul & humilitatem perdat. Et fit plerumque, ut pravis desiderijs serviens, à iugo se divini timoris excutiat, & quasi in malorum perpetracione jam libera, omne quod voluptas suggerit, implere contendat. Unde cum vir vanus se erigere in superbiam dicitur, illico subinfertur: *[Et quasi pullum onagri se liberum natum putat.]* Per pullum quippe onagri, omne agrestium genus exprimitur, quod naturæ dimissum motibus, loris dominantium non tenetur. Agri namque animalia libertatem habent & ire quò appetunt, & quiescere cum lassantur. Et quamvis insensatis animalibus homo longè sit melior; hoc tamen plerum-*

que homini non licet, quod brutis animalibus licet. **A** *levare poteris faciem tuam ab sive macula, & eris stabilis, & non timebis*] Omne peccatum aut sola cogitatione committitur, aut cogitatione simul & opere perpetratur. Iniquitas ergo in manu est, culpa in opere. Injustitia verò in tabernaculo, iniquitas in mente. Mens quippe nostra tabernaculum non incongruè vocatur, in qua apud nosmetipsos abscondimur, cum foris in opere non videmur. Sophar itaque, quia iusti viri amicus est, novit quid dicat: sed quia justum increpat, hereticorum tenens speciem, proferre rectè etiam quæ novit, ignorat. Sed nos calcantes hoc, quod ab eo tumidè dicitur, pensemus ejus verba quàm vera sint, si rectè dicerentur. Priùs enim à manu iniquitatem subtrahi, & post à tabernaculo admonet injustitiam abscindi: quia quisquis jam prava à se opera exterius resecat, necesse profectò est, ut ad semetipsum rediens, solèter sese in mentis intentione discernat, ne culpa, quam jam in actione non habet, adhuc in cogitatione perduret. Unde bene per Salomonem dicitur: *Prepara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: ut postea edifices domum tuam.* **B** Quid namque est preparato opere agrum diligenter exterius exercere, nisi evulsis iniquitatis sentibus, actionem nostram ad frugem retributionis extolere? Et quid est post agri exercitium, ad ædificium domus redire, nisi quòd plerumque ex bonis operibus discimus, quantam vitæ munditiam in cogitatione construamus? Pene cuncta namque bona opera ex cogitatione prodeunt. Sed sunt nonnulla cogitationis acumina, quæ ex operatione nascuntur. Nam sicut ab animo opus sumitur, ita rursus ab opere animus eruditur. Mens quippe divini amoris exordia capiens, imperat bona quæ fiunt. Sed postquam fieri imperata cæperint, ipsis suis exercitata actionibus discit, cum imperare bona inchoaverat, quantum minus videbat. Foris ergo ager excolitur, ut domus postmodum construatur: quia plerumque ab exteriori opere videmus, quantum subtilitatem rectitudinis in corde teneamus. **C** Quem bene Sophar servare ordinem studuit, cum priùs auferri iniquitatem à manibus, & postea à tabernaculo injustitiam dixit: quia nequaquam plenè animus in cogitatione erigitur, quando adhuc ab eo extrinsecus in opere erratur. **D** Quæ si perfectè duo hæc tergimus, ad Deum statim sine macula faciem levamus. Interna quippe facies hominis, mens est; in qua nimirum recognoscimur, ut ab auctore nostro diligamur. Quam scilicet faciem levare, est in Deo animum per studium orationis attollere. Sed elevatam faciem macula inquinat, si intendentem mentem reatus sui conscientia accusat: quia ab spei fiducia protinus frangitur, si intenta precibus necedum devictæ culpæ memoria mordetur. Diffidit namque accipere se posse, quod appetit, quæ profectò reminiscitur nolle se adhuc facere, quod divinitus audivit. Hinc per Joannem dicitur: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum, & quicquid petierimus, ab eo accipiemus.* Hinc Salomon ait: *Qui avertit aurem suam, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* **E** Cor quippe nos in petitione reprehendit, cum resistere se præceptis ejus, quem postulat, meminit; & oratio fit execrabilis, cum à censura avertitur legis: quia dignum profectò est, ut ab ejus beneficiis sit quisque extraneus, cujus nimirum iustionibus non vult esse subjectus. Quia in re hoc est salubre remedium, ut cum se mens ex memoria culpæ reprehendit, hoc priùs in oratione desceat, quod erravit: quatenus cum erroris macula fletibus tergitur, in petitione sua cordis facies ab auctore munda videatur: Sed curandum nimis est, ne ad hoc rursus proruat, quod se mundasse fletibus exultat: ne dum deplorata iterum culpa committitur, in conspectu iusti iudicis ipsa etiam lamenta levigentur.

Quod in oratione faciem ab sive timore levamus, cum tales nos post orationem exhibemus, quales per orationis tempus iudici apparere optamus, & quod contemplativa vita stabilitatem perdidisse dicenda non est, etiam si aliquando deficiat, cum semper id quod amittit, inquirat.

CAPUT XI.

16. *S* Iniquitatem, que est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo injustitia: tunc

levare poteris faciem tuam ab sive macula, & eris stabilis, & non timebis] Omne peccatum aut sola cogitatione committitur, aut cogitatione simul & opere perpetratur. Iniquitas ergo in manu est, culpa in opere. Injustitia verò in tabernaculo, iniquitas in mente. Mens quippe nostra tabernaculum non incongruè vocatur, in qua apud nosmetipsos abscondimur, cum foris in opere non videmur. Sophar itaque, quia iusti viri amicus est, novit quid dicat: sed quia justum increpat, hereticorum tenens speciem, proferre rectè etiam quæ novit, ignorat. Sed nos calcantes hoc, quod ab eo tumidè dicitur, pensemus ejus verba quàm vera sint, si rectè dicerentur. Priùs enim à manu iniquitatem subtrahi, & post à tabernaculo admonet injustitiam abscindi: quia quisquis jam prava à se opera exterius resecat, necesse profectò est, ut ad semetipsum rediens, solèter sese in mentis intentione discernat, ne culpa, quam jam in actione non habet, adhuc in cogitatione perduret. Unde bene per Salomonem dicitur: *Prepara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: ut postea edifices domum tuam.* **B** Quid namque est preparato opere agrum diligenter exterius exercere, nisi evulsis iniquitatis sentibus, actionem nostram ad frugem retributionis extolere? Et quid est post agri exercitium, ad ædificium domus redire, nisi quòd plerumque ex bonis operibus discimus, quantam vitæ munditiam in cogitatione construamus? Pene cuncta namque bona opera ex cogitatione prodeunt. Sed sunt nonnulla cogitationis acumina, quæ ex operatione nascuntur. Nam sicut ab animo opus sumitur, ita rursus ab opere animus eruditur. Mens quippe divini amoris exordia capiens, imperat bona quæ fiunt. Sed postquam fieri imperata cæperint, ipsis suis exercitata actionibus discit, cum imperare bona inchoaverat, quantum minus videbat. Foris ergo ager excolitur, ut domus postmodum construatur: quia plerumque ab exteriori opere videmus, quantum subtilitatem rectitudinis in corde teneamus. **C** Quem bene Sophar servare ordinem studuit, cum priùs auferri iniquitatem à manibus, & postea à tabernaculo injustitiam dixit: quia nequaquam plenè animus in cogitatione erigitur, quando adhuc ab eo extrinsecus in opere erratur. **D** Quæ si perfectè duo hæc tergimus, ad Deum statim sine macula faciem levamus. Interna quippe facies hominis, mens est; in qua nimirum recognoscimur, ut ab auctore nostro diligamur. Quam scilicet faciem levare, est in Deo animum per studium orationis attollere. Sed elevatam faciem macula inquinat, si intendentem mentem reatus sui conscientia accusat: quia ab spei fiducia protinus frangitur, si intenta precibus necedum devictæ culpæ memoria mordetur. Diffidit namque accipere se posse, quod appetit, quæ profectò reminiscitur nolle se adhuc facere, quod divinitus audivit. Hinc per Joannem dicitur: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum, & quicquid petierimus, ab eo accipiemus.* Hinc Salomon ait: *Qui avertit aurem suam, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* **E** Cor quippe nos in petitione reprehendit, cum resistere se præceptis ejus, quem postulat, meminit; & oratio fit execrabilis, cum à censura avertitur legis: quia dignum profectò est, ut ab ejus beneficiis sit quisque extraneus, cujus nimirum iustionibus non vult esse subjectus. Quia in re hoc est salubre remedium, ut cum se mens ex memoria culpæ reprehendit, hoc priùs in oratione desceat, quod erravit: quatenus cum erroris macula fletibus tergitur, in petitione sua cordis facies ab auctore munda videatur: Sed curandum nimis est, ne ad hoc rursus proruat, quod se mundasse fletibus exultat: ne dum deplorata iterum culpa committitur, in conspectu iusti iudicis ipsa etiam lamenta levigentur.

Prov. 24. d.

1. ad. fig. mimus.

17.

1. Joan. 3. d. Prov. 28. b.

Solenter quippe debemus meminisse quod dicitur: *Eccl. 7. Ne iteres verbum in oratione tua.* Quo videlicet dicto vir sapiens nequaquam nos prohibet sæpe veniam petere, sed culpas iterare. Ac si aperte dicat: Cum malè gesta desleveris, nequaquam rursus facias, quod in precibus iterum plangas. Ut ergo ad precem facies sine macula levetur, ante orationis semper tempora debet sollicitè conspici, quidquid potest in oratione reprobati: talemque se mens & cum ab oratione cessat, exhibere festinet, qualis apparere iudici in ipso orationis tempore exoptat. Sæpe namque immunda quædam, vel illicita in animo versamus, quotiens à precibus vacamus. Sed cum se mens ad studium orationis erexerit, earum rerum imagines reverberata patitur, quibus libenter prius otiosa premebatur: & quasi jam faciem anima ad Deum levare non sufficit; quia in semirum inquinata mente, maculas pollutæ cogitationis erubescit. Sæpe curis mundi libenter occupamur. Cumque post hæc studio orationis intendimus, nequaquam se mens ad cælestia erigit, quia pondus hanc terrenæ sollicitudinis in profundum mergit: & in prece facies munda non ostenditur, quia cogitationis infimæ luto maculatur. Nonnumquam verò cor à cunctis excutimus, * & ab illicitis motibus etiam cum à prece vacat, prohibemus: sed tamen quia nos culpas rariùs committimus, aliena pigriùs delicta relaxamus: & quod peccare noster animus sollicitudinis metuit, eò districtiùs hoc quod in se ab alio delinquitur, abhorrescit. Unde fit, ut eò inveniatur quisque tardior ad veniam, quò proficiendo factus est cautus ad culpam: & quò ipse excedere in alterum metuit, hoc quod in se exceditur, puniri duriùs exquirat. Sed quid hac doloris macula reperiri deterius potest, quæ in conspectu iudicis charitatem non inquinat, sed necat? Vitam quippe animæ qualibet culpa polluit, servatus verò contra proximum dolor occidit. Menti namque ut gladius figitur, & mucrone illius ipsa viscera occulta perforantur. Qui scilicet à transfixo corde, si prius non educitur, nihil in precibus divinæ opis obtinetur: quia & vulneratis membris imponi salutis medicamina nequeunt, nisi ferrum à vulnere antè subtrahatur. Hinc est enim, quòd per semetipsam Veritas dicit: *Nisi reverseris hominibus peccata eorum, nec Pater vester qui in calis est, remittet vobis peccata vestra.* Hinc admonet, dicens: *Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid haberis adversum alterum.* Hinc rursus ait: *Date, & dabitur vobis: dimittite, & dimittetur vobis.* Hinc * contra institutionem postulationis, conditionem posuit pietatis, dicens: *Dimittite nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris:* ut profecto bonum, quòd à Deo compuncti petimus, hoc primum, cum proximo conversi faciamus. Tunc igitur verè sine macula faciem levamus, cum nec nos prohibita mala committimus, nec ea quæ in nos à proximis commissa sunt, ex proprio zelo retinemus. Gravi namque mens nostra orationis suæ tempore confusione deprimitur, si hanc aut sua adhuc operatio inquinat, aut alienæ malitiæ servatus dolor accusat. Quæ duo quisque dum terferit, ad ea quæ subnexa sunt, protinus liber exurgit. [*Et eris stabilis, & non timebis.*] Quia nimirum tantò minus iudicem trepidat, tantò in bonis actibus solidiùs stat. Timorem quippe superat, qui stabilitatem servat: quia dum sollicitus studet peragere quod mansuetè conditor imperat, securus etiam cogitat quod terribiliter intentat. Sciendum præterea est, quòd nonnulla bona sunt, ad quæ indefessi persistimus: & rursus nonnulla sunt, à quibus continuè deficientes labimur, atque ad hæc magnis conatibus per intervalla temporum reformamur. In activa etenim vita sine defectu mens figitur; à contemplativa autem infirmitatis suæ pondere victa

18.
* al. &
illicitis
m. c. c. à
p. vacat.
obvia-
mus: sed

Mat. 6.
b
Ibid.
Luc. 6 f
* al. con-
stitutio-
ni.
Mat. 6. b

19.

A lassatur. Illa quippe tantò firmiùs durat, quantò ad vicina se erga utilitatem proximi dilatat: hæc tantò celerius labitur, quantò & carnis claustra transgrediens, super semetipsam ire conatur. Illa per plana se dirigit, & ideo pedem operis robustiùs figit: hæc autem quò super se alta appetit, ad se eò citiùs fessa descendit. Quod bene ac breviter Ezechiel insinuat, cum eorum, quæ viderat, motus animalium narrat, dicens: *Non revertebantur cum incederent.* Et paulò post subjicit, adjuvens: *Et animalia ibant, & revertebantur.* Sancta quippe animalia aliquando vadunt, & minimè redeunt; aliquando vadunt, & protinus revertuntur: quia electorum mentes cum per collatam sibi activæ vitæ gratiam, erroris vias deserunt, redire ad mala mundi nesciunt, quæ reliquerunt: cum verò per contemplationis aciem ab hac se eadem activa vita suspendunt, eunt & redeunt; quia per hoc, quòd diu persistere minimè in contemplatione sufficiunt, sese iterum ad operationem fundunt: ut in his quæ sibi iuxta sunt, se exercendo refocent, & super se rursus surgere contemplando convalescant. Sed dum hæc eadem contemplatio more debito per temporum intervalla repetitur, indeficienter proculdubio & in eius soliditate persistitur: quia etsi infirmitatis suæ pondere superata mens deficit; hanc tamen iterum continuis conatibus reparata comprehendit. Nec stabilitatem suam in ea perdidisse dicenda est, à qua etsi semper deficit, hanc & cum perdidit, semper inquirat. Sequitur:

C *Quod post tentationes huius sæculi, in quibus consumpti videntur electi, quasi subito repente à tenebris erumpant.*

CAPUT XII.

Miseria quoque oblivisceris, & quasi aquarum que præterierunt, non recordaberis. Mala vitæ præsentis tantò duriùs animus sentit, quantò pensare bonum quod sequitur, negligit: & quia non vult præmia considerare quæ restant, gravia æstimat esse quæ tolerat. Unde & contra flagelli ictum cogitatio cæca conqueritur, & quasi infinita calamitas creditur, quæ diebus cursu labentibus quotidie finitur. At si semel quisque ad æterna se erigat, atque in his quæ incommutabiliter permanent, oculum cordis figat, prope nihil esse hoc conspiciat, quidquid ad finem currit. Præsentis vitæ adversa tolerat; sed quasi nihil esse omne quod labitur, pensat. Quò enim se internis gaudiis robustiùs inserit, eò minus externis doloribus sentit. Unde Sophar nequaquam veritus ausu temerario docere meliorem, exhortatur ad iustitiam, & demonstrat quàm nulla iusti oculis videatur pœna. Ac si aperte dicat: Si degustas gaudium quod intus permanet, leve sit protinus omne quod foris doler. Bene autem præsentis vitæ miseria aquis præterentibus comparat: quia calamitas transiens, electi mentem nequaquam vi concussionis obruit, sed tantum tactu mœroris infundit. Nam mader quidem per cruorem vulneris, sed à suæ certitudine non frangitur salutis. Sæpe autem non solum flagella atterunt, sed in uniuersumque iusti animo malignorum quoque spirituum tentamenta grassantur, ut externis ex percussione doleat, sed intus aliquatenus ex tentatione frigescat. Sed nequaquam gratia deficit: quæ quò nos duriùs ex dispensatione percutit, eò ampliùs ex pietate custodit. Nam cum tenebre scere per tentationem cœperit, sese iterum lux interna succendit. Unde & subditur: [*Et quasi meridians fulgor consurget tibi ad vespere.*] Fulgor quippe meridianus in vespere, est virtutis renovatio in tentatione: ut repentino charitatis fervore mens vigeat, quæ jam jamque lumen sibi gratiæ occubuisse formidabat. Quod adhuc Sophar subtiliùs

Ecc. 1.

lius aperit, cum subjungit: [*Et cum te consumptum A putaveris, orieris ut lucifer.*] Sæpe namque tot tentamenta nos obsident, ut ipsa nos eorum numero sitas pene ad lapsum desperationis inclinet. Unde plerumque cum mens in tædium vertitur, vix ipsa virtutis suæ damna considerat, & tota dolens, quasi jam & à sensu doloris aliena frangitur, & enumerare non valet, quanto cogitationum tumultu vastatur. Ruituram se per momenta conspiciat, eique ne arma repugnationis arripiat, gravius mæror ipse contradicit. Circumductos quolibet oculos obscuritas obsidet, & cum visum tenebræ semper impediant, mæsta mens nihil aliud quam tenebras videt. Sed apud misericordem judicem sæpe hæc ipsa quæ ad nihil quoque orationis aggravat, pro nobis subtiliùs tristitia exorat. Nam tunc mæroris nostri caliginem conditor conspiciat, & subtrahit luminis radios refundit, ita ut erecta protinus per dona mens vigeat, quam paulò ante decertantia vitia superbiæ calce deprimebant. Mox torporis pondus discutit, atque ad contemplationis lumen post turbationis suæ tenebras erumpit. Mox in gaudium profectus attollitur: qui inter tentamenta pejus cadere ex desperatione cogebatur. Sine cogitationis certamine præsentia despiciat, sine dubitationis obstaculo de ventura retributione confidit. Justus ergo cum se consumptum putaverit, ut lucifer oritur: quia mox ut tenebescere tentationum caligine coeperit, ad lucem gratiæ reformatur, & in seipso monstrat diem justitiæ, qui casurus paulò ante timuit noctem culpæ. Rectè autem lucifero justus vita comparatur. Solem quippe præcurrens lucifer, diem nunciat. Et quid nobis Sanctorum innocentia, nisi sequentis judicis claritatem clamat? In eorum namque admiratione conspiciamus, quid de majestate veri luminis æstimemus. Necdum Redemptoris nostri potentiam videmus, sed tamen virtutem illius in electorum suorum moribus admiramur. Quia igitur bonorum vita in consideratione sua oculis nostris vim veritatis objicit, clarus ad nos lucifer ante solem venit. Sciendum verò est, quòd hæc quæ ex tentationum spiritualium adversitate discussimus, juxta exteriora quoque mala nil obstat intelligi. Sancti etenim viri quia summa medullitus diligunt, in infimis dura patiuntur: sed in fine gaudij lumen inveniunt, quod habere in hoc spatio præcurrentis vitæ contemnant. Unde nunc per Sophar dicitur: [*Et quasi meridians fulgor consurget tibi ad vespertum.*] Peccatoris enim lumen in die, est obscuritas in vespere: quia in præsentis vitæ felicitate attollitur, sed adversitatis tenebris in fine devoratur. Justo autem meridianus fulgor ad vespertum surgit: quia quanta sibi claritas maneat, cum jam occumbere coeperit, agnoscit. Hinc namque scriptum est: *Timentis Deum bene erit in extremis.* Hinc per Psalmistam dicitur: *Cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hereditas Domini. Qui in hujus quoque vitæ adhuc certamine positus, cum se consumptum putaverit, ut lucifer oritur: quia foris cadens, intus innovatur: & quòd magis exterioriùs adversa tolerat, eò uberioriùs virtutum lumine interioriùs coruscet; Paulo attestante, qui ait: *Sed licet is qui foris est, noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est, renovatur de die in diem.* Id enim, quod in præsentis est momentaneum & leve tribulationis nostre, supra modum in sublimitate æternam gloriæ pondus operatur in nobis. Et notandum est, quòd nequaquam cum consumptus fueris, sed cum te consumptum putaveris dicit: quia & quòd videmus, in dubietate est; & quòd speramus, in certitudine. Unde & idem Paulus non se consumptum noverat, sed putabat, qui & in adversa tribulationum corruens, ut lucifer refulgebat, dicens: *Quasi morientes, & ecce vivimus: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut & gentes, multos autem locupletantes.* Sciendum*

S. Greg. Tom. I.

quoque est, quòd bonorum mens quòd duriora pro veritate tolerat, eò æternitatis præmia certius sperat. Unde & aptè subditur: [*Et habebis fiduciam, proposita tibi spe.*] Tantò namque spes in Deum solidior surgit, quantò pro illo quisque graviora pertulerit: quia nequaquam retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hic prius pia tribulatione seminatur. Hinc enim per Psalmistam dicitur: *Euntes, ibant & flebant, mittentes semina sua: venientes autem venient in exultatione portantes manipulos suos.* Hinc Paulus ait: *Si commorimur, & convivemus: si suscinemus, & convergabimus.* Hinc discipulos admonet, dicens: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Hinc Sanctorum gloriam Joanni Angelus indicans, ait: *Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine agni.* Quia igitur nunc per tribulationem seritur, ut post gaudij fructus metatur, tantò major fiducia mentem roborat, quantò hanc fortior pro veritate afflictio angustat. Unde aptè protinus adjungitur: [*Et defessus securus dormiet.*] Sicut enim malis præsens securitas labor est, ita bonis præsens labor perpetuam securitatem parit. Unde & defossum se securum dormire jam noverat, qui dicebat: *Ego enim jam delibor, & tempus meæ resolutionis instat; bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: de reliquo reposita mihi est corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in die illa iustus jude.* Quia enim contra mala transcuntia sine dubietate præsumebat. Quamvis defossum & aliter intelligi potest. Sæpe namque rebus transitoriis occupati, pensare negligimus per quanta peccamus: sed si reducto considerationis oculo, à finis cordis terrenæ cogitationis ager excutitur, quidquid in mente latebat, invenitur. Unde sancti viri animorum suorum latebras perferutari non desinunt, seseque subtiliter indagantes, terrenarum rerum curas abjiciunt: & effosis plene cogitationibus, cum nullo se reatu criminis morderi deprehendant, velut in strato cordis apud se securi requiescunt. Latere quoque ab hujus mundi actibus appetunt, semper sua considerant; & cum loro regiminis minimè constringuntur, judicare quæ aliena sunt, recusant. Defossi ergo securi dormiunt: quia dum sua intima vigilanter penetrant, à laboriosis se hujus mundi oneribus sub quietis otio occultant. Unde & adhuc subditur: [*Requiesces, & non erit qui te exterreat.*] Quisquis enim præsentem gloriam quarit, profecto despectum metuit. Qui semper ad lucra inhiat, semper videlicet damna formidat. Cujus enim perceptione reficitur, ejus rei proculdubio & amissionem sauciatur: & quòd obligatus mutabilibus ac perituris inhæret, eò longè in infimis ab arce securitatis jacet. At contra quisquis in solo æternitatis desiderio figitur, nec prosperitate attollitur, nec adversitate quassatur: dum nil habet in mundo quod appetat, nihil est quod de mundo pertimescat. Hinc etenim Salomon ait: *Non contristabit iustum quid quid ei acciderit.* Hinc iterum dicit: *Iustus quasi leo confidens absque terrore erit.* Bene itaque nunc dicitur: [*Requiesces, & non erit qui te exterreat.*] Quia tantò quisque à se plenius pavorem qui ex mundo est, abjicit, quantò in semetipso veriùs concupiscentiam mundi vincit. An non absque terrore qui ex mundo est, Paulus in corde requieverat, qui dicebat: *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.* Cujus videlicet fortitudo charitatis, vera sanctæ Ecclesiæ voce laudatur, cum per Cantica canticorum dicitur: *Valida est ut mors*

De pa-
nien.
dist. 2. c.
4. v. ali-
da.
23.
dilectio. Virtuti etenim, mortis dilectio compara-
tur: quia nimirum mentem, quam semel ceperit
à delectatione mundi funditus occidit: & tantò
hanc valentiùs in auctoritatem erigit, quantò & in-
sensibilem contra terrores reddit. Sed inter hæc
sciendum est, quòd pravi cum recta prædicant, val-
de difficile est, ut ad hoc quod taciti ambiunt, non
erumpant. Unde & Sophar protinus adjungit: [*Et*
deprecabuntur faciem tuam plurimi.] Neque enim
justi viri idcirco se per innocentie itinera arcta cu-
stodiunt, ut ab aliis exorentur. Sed sive hæretici, seu
perverfi quilibet, per hoc quòd inter homines quasi
innocenter vivunt, videri intercessores pro homini-
bus volunt: & cum sancta loquentes insinuant,
quod ipsi appetunt, hoc aliis pro magno pollicen-
tur: dumque caelestia prædicant, in suis repente
sponsonibus ostendunt quod amant. Sed ne diu
terrena pollicendo patescant quod sunt, ad verba
rectitudinis recurrunt. Unde mox subditur.

Quod in æterna miseria nullum sit impij effugium:
& quòd abominatio sit Sanctorum, dele-
ctatio peccatorum.

CAPUT XIII.

** al. vis*
inten-
tionis.
Mat. 6. c.
Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit
ab eis. Quòd oculorum nomine vera inten-
tio exprimitur, per Evangelium Veritas attestatur,
dicens: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum*
lucidum erit: quia videlicet si operationem nostram
intentio munda prævenit, quamlibet aliter homi-
nibus videatur, interni tamen judicis oculis mun-
dum subsequens actionis corpus ostenditur. Ocu-
li ergo impiorum intentiones sunt in eis carnalium
desideriorum. Qui idcirco deficiunt, quia æterna
negligunt, & sola semper transitoria præstolantur.
Adipisci quippe terrenam gloriam cogitant, multi-
plicari rebus temporalibus exoptant, ad mortem
quotidie cursu rerum labentium tendunt: sed cogi-
tare mortalia mortaliter nesciunt. Carnis vita per
momenta deficit, & tamen carnale desiderium cre-
scit. Res habita instanti sine corripitur, & habendi
anxietas non finitur. Sed cum mors impios subtra-
hit, eorum profectò desideria cum vita terminan-
tur. Quorum scilicet oculi tunc superna ultione de-
ficiunt: quia suo hæc judicio à terrena defecere de-
lectatione noluerunt. Hos illorum oculos à jucun-
ditate pristina claudi Psalmista conspexerat, cum
dicebat: *In illa die peribunt omnes cogitationes eor-*
um: quia æterna mala nunquam cogitata repe-
riunt, & subito amittunt bona temporalia, quæ diu
tractando tenuerunt. A quibus & omne effugium
perit: quia eorum malitia ab animadversione dis-
tricti judicis quòd se valeat occultare, non invenit.
Nunc nunc iniqui cum tristitia aliqua, vel adversa
patiuntur, effugij latebras inveniunt: quia ad vo-
luptatem protinus desideriorum carnalium recur-
runt. Ne enim paupertas cruciet, divitiis animum
demulcent. Ne despectus proximorum deprimat,
sefe dignitatibus exaltant. Si fastidio corpus atteri-

C. A. P.
XII.
Respondens autem Job dixit: Ergo vos estis soli homines, & vobiscum oritur sapien-
tia? Et mihi est cor sicut & vobis, nec inferior vestri sum; quis enim hæc que nostis,
ignorat? Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum. De-
rideretur enim iusti simplicitas. Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad
tempus statutum. Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cum ipse
dederit omnia in manibus eorum. Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: volatilia
celi, & indicabunt tibi. Loquere terra, & respondebit tibi, & narrabunt pisces maris.
Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit? In cuius manu anima omnis viven-
tis, & spiritus universe carnis hominis. Nonne auris verba dydicat, & fauces come-
dentis, saporem? In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia. Apud ipsum
est sapientia & fortitudo: ipse habet consilium & intelligentiam. Si destruxerit, nemo est
qui edificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. Si continuerit aquas, omnia
siccabuntur: & si emisit eas, subvertent terram. Apud ipsum est fortitudo & sapien-

Antepositis epularum diversitatibus nutritur.
Si quo animus mæstitie impulsu dejicitur, mox per
interposita jocorum blandimenta relevatur. Tot
ergo hic habent effugia, quot sibi præparant dele-
ctamenta. Sed quandoque ab eis effugium perit:
quia eorum mens, amissis omnibus, se solummodo
& judicem conspicit. Tunc voluptas subtrahitur,
sed voluptatis culpa servatur: & repente miseri per-
eundo discunt, quia peritura tenuerunt. Qui tamen
quòvisque corporaliter vivunt, quærere nocitura
non desinunt. Unde adhuc subditur: [*Et spes illo-*
rum abominatio animæ.] Quid hic peccator totis co-
gitationibus sperat, nisi ut potestate ceteros tran-
scat, cunctos rerum multiplicitate transcendat, ad-
versantes dominando subjiciat, obsequentibus mi-
Brandus innotescat, iræ ad vorum fatisciat, beni-
gnum se, cum laudatur, ostendat; quidquid gula
appetit, offerat; ad hoc quod voluptas imperat,
operis expletionem concurret? Bene ergo spes illo-
rum abominatio animæ dicitur: quia ea quæ car-
nales ambiunt, spiritales quique judicio rectitudi-
nis averfantur. Nam quod peccatores voluptatem
æstimant, hoc iusti proculdubio pœnam putant.
Abominatio est igitur animæ, spes pravorum: quia
nimirum spiritus deficit, ubi caro requiescit. Ut
enim caro mollibus, sic anima duris nutritur: illam
blanda refovent, hanc aspera exercent: illa dele-
ctationibus pascitur, hæc amaritudinibus vegeta-
tur. Et sicut carnem dura sauciant, sic spiritum
mollia necant: sicut illam laboriosa interimunt, ita
hunc delectabilia extinguunt. Spes itaque carna-
lium, abominatio animæ dicitur: quia inde in per-
petuum spiritus interit, unde ad tempus caro sua-
viter vivit. Sed hæc Sophar rectè diceret, nisi bea-
tus Job cuncta largiùs etiam vivendo prædicasset.
At postquam sanctiorem monere de vita nititur,
doctioremque se erudire sapientiæ magisterio cona-
tur, ipse dictorum suorum pondus levigat, qui in
discretionem interposita, omne quod loquitur, de-
struit: quia liquorem scientiæ pleno vasculo su-
perfundit. Sic namque ab indiscretis opes scientiæ,
sicut à stultis sæpe opes corporalis substantiæ possi-
dentur. Nonnulli enim, qui rerum terrenarum
multiplicitate subnixi sunt, aliquando multa & ha-
bentibus tribuunt, ut ipsi cunctis hæc largiùs habe-
re videantur. Ita perverfi, cum vera sapiunt, recta
quædam etiam rectoribus loquuntur; non ut alios
audientes doceant, sed ut ipsi quanta doctrina pol-
leant, innotescant. Præire se quippe sapientiæ cun-
ctos æstimant, & idcirco nihil se cuiuslibet dicere, ul-
tra mensuras suæ magnitudinis putant. Sic pravi
quilibet, sic omnes hæretici superba voce meliores
docere non metuant: quia omnes se inferiores ar-
bitrantur. Sed sancta Ecclesia elatos quosque ab
æstimationis suæ culmine revocat, & discretionis
manu ad æqualitatis compagem reformat. Unde
beatus Job, qui ejusdem sanctæ Ecclesiæ membrum
est, videns quòd amicorum mens per verba prolata
eruditionis intumuit, illico respondit, dicens:

tia: ipse novit & decipientem, & eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in suporem. Baltheum regum dissolvit, & praecingit fune venes eorum. Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat. Commutat labium veracium, & doctrinam senum auferens. Effundit despectionem super principes, & eos qui oppressi fuerant, relevans. Qui revelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis. Qui multiplicat gentes, & perdit eas: & subversas in integrum restituit. Qui immutat cor principum populi terra: & decipit eos, ut frustra incedant per invium. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce: & errare eos faciet quasi ebrios.

CAPUT XIV.

25. * al. mo. rat. **E**rgo vos estis soli homines & vobiscum ^{* oritur sapientia.} Quisquis se praere omnes ratione aestimat, quid iste aliud, quam solum se esse hominem exultat? Et saepe contingit, ut cum per tumorem mens in altum ducitur, in despectu omnium, & sui admiratione sublevetur. In cogitatione etenim proprii favores oriuntur, sibi que de singularitate sapientiae ^{* blandiuntur.} Ipsa fatuitas pensat ea quae audierit, ac verba quae profert, & miratur sua, & ridet aliena. Qui ergo solum se sapere aestimat, quid aliud, quam hanc eandem secum ^{* oriri sapientiam putat?} Nam quam adesse aliis abnuat, soli sibi hanc tribuens, profecto intra tempora suae brevilitatis claudit. Pensandum vero est, vir sanctus quanta discretione utitur: ut amicorum superbentium arrogantia comprimat, cum protinus adjungit: *[Et mihi est cor sicut & vobis, nec inferior vestri sum.]* Quis enim nesciat, quantum beati Job vita atque scientia amicorum ejus scientiam excedat? Sed ut eorum superbiam corrigat, esse se inferiorem negat: & ne suae humilitatis limitem transeat, esse se superiorem tacet: nec praefendo se, sed confitendo, indicat quod de se hi qui sibi longè sunt impares, discant: ut dum sponte inflectitur sapientia quae eminet, nequaquam se contra vires erigat scientia quae jacet. Quos bene mox ad aequalitatis sensum revocat, quia tumere valde quasi de singularitate magnitudinis pensat, cum subsequenter adjungit: *[Quis enim hac quae nobis, ignorat?]* Ac si aperte dicat: Cum cunctis sint nota quae dicitis, de dictorum scientia singulariter cur tumetis? Quia igitur elationem arrogantiam ad aequalitatis communionem revocans, correptione perfecta redarguit, ad doctrinam nunc sententias erumpit: ut amici ejus humiliati, prius discerent veritatis pondera, quam reverenter audirent. Sequitur.

Quod viri virtutum cum deridentur ab impiis, ad testem conscientiae Deum concurrant, in quo gloriantur.

CAPUT XV.

26. **Q**ui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum. Saepè infirma mens, cum de bonis actibus aura humani favoris excipitur, ad gaudia exteriora derivatur: ut postposita quod intus appetit, & in hoc libenter resoluta jaceat, quod foris audit: ita ut beatam non tam fieri, quam dici se gaudeat. Cumque laudis suae vocibus inhiat, quod esse coeperat, relinquit. Inde ergo à Deo disjungitur, unde in Deo laudanda videbatur. Nonnumquam vero recto operi animus constanter innititur, & tamen humanis irrisionibus urgetur: miranda agit, & opprobria recipit; & qui exire foras per laudes potuit, repulsus contumeliis, ad semetipsum redit: & od se intus robustius in Deo solidat, quod foris non invenit, in quo requiescat. Tota enim spes in auctore figitur, & inter irrisionum convicia solus interior testis imploratur: atque afflicti animus fit Deo tanto proximus, quanto & à gratia humani favoris alienus: in prece protinus funditur, & pressus exterius, ad penetranda quae intus sunt, mundiùs liquatur. Beneitaque nunc dicitur:

S. Greg. Tom. I.

A *[Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum:]* quia bonorum mendum pravi exprobrant, ostendunt quem suorum actuum testem querant. Quae dum compuncta sese in precibus accingit, inde intra se supernae exauditioni jungitur, unde extra se ab humana laude separatur. Notandum verò, quam providè interponitur, *[Sicut ego:]* quia sunt nonnulli, quos & humana irrisiones deprimunt, & tamen divinis aurius exaudibiles non sunt. Nam cum derisio contra culpam nascitur, profecto nullum virtutis meritum in derisione generatur. Baal etenim sacerdotes clamoribus hunc vocibus implorantes, derisi ab Elia fuerant, cum dicebat: *Clamate voce majori, 3. Reg. 18. Deus enim vester est, & forsitan loquitur, aut in derisorio est.* Sed haec ejus irrisio ad virtutis usum non fuit: quia per culpae meritum venit. Providè ergo nunc dicitur: *[Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum:]* quia illum facit humana derisio Deo proximum, quem ab humanis pravitatibus vitae innocentia servat alienum. Sequitur:

De sapientia Sanctorum & prudentia filiorum hujus saeculi.

CAPUT XVI.

Deridetur enim iusti simplicitas. Hujus mundi sapientia, est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quae falsa sunt, vera ostendere; quae vera sunt, ^{* fallacia demonstrare.} Haec nimium prudentia usu à juvenibus scitur, haec à pueris pretio discitur: hanc qui sciunt, ceteros, despiciendo superbiunt: hanc qui nesciunt, subjecti & timidi in aliis mirantur: quia ab eis haec eadem <sup>* duplici-
* al. fallā
* al. di.
plicitatis ini-
quitas.</sup> tas, iniquitatis nomine palliata diligitur, dum mentis perveritas, urbanitas vocatur. Haec sibi obsequentibus praecipit honorum culmina querere, adepta temporalis gloriae vanitate gaudere; irrogata ab aliis mala multipliciter reddere, cum vires suppetunt; nullis resistentibus cedere, cum virtutis possibilitas deest; quidquid explere per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate simulare. At contra sapientia justorum est, nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire; vera ut sunt diligere, falsa devitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quam facere; nullam injuriae ultionem querere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed haec justorum simplicitas deridetur: quia ab hujus mundi sapientibus puritatis virtus, fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis proculdubio stultum putatur: & quidquid in opere veritas approbat, carnali sapientiae fatuum sonat. Quid namque stultius videtur mundo, quam mentem verbis ostendere, nil callida machinatione simulare, nullas injuriis contumelias reddere, pro maledicentibus orare, paupertatem querere, possessa relinquere, rapienti non resistere, percutienti maxillam, alteram praebere? Unde bene hujus mundi dilectoribus ille egregius Dei sapiens, dicit: *Abominaciones Aegyptiorum immolabimus 23 f. Domino Deo nostro. Oves quippe Aegyptij edere designatur: sed quod abominantur Aegyptij, hoc Israelitae Deo offerunt: quia simplicitatem conscientiae, quam injusti quique velut infimam abje-*

X ij

etamque despiciunt, hanc iusti in virtutis sacrificium vertunt; & excolentes recti puritatem ac mansuetudinem Deo immolant, quam abominantes reprobi fatuitatem putant. Quæ nimirum iusti simplicitas breviter, sed sufficienter exprimitur, cum protinus subinfertur:

Quod iustorum simplicitas apud se intus quasi lampas fulgeat, & superbiorum fastus eorum humilitatem contemnat.

CAPUT XVII.

28. **L**ampas contempta apud cogitationes divitum.] Quid hoc loco significatur nomine divitum, nisi elatio superbiorum: qui venturi iudicis respectum non habent, dum superbis apud se cogitationibus tument? Nam sunt nonnulli, quos census per tumorem non elevat, sed misericordiae opera exaltant. Et sunt nonnulli, qui dum terrenis se opibus abundare conspiciunt, veras Dei divitias non requirunt, atque æternam patriam non amant: quia hoc sibi sufficere, quod rebus temporalibus fulciuntur, putant. Non est ergo census in crimine, sed affectus. Cuncta enim quæ Deus condidit, bona sunt: sed qui bonis malè utitur, profectò agit, ut quasi per edacitatis ingluviem, eo quo vivere debuit, pane moriatur. Pauper ad requiem Lazarus venerat, superbium verò divitem tormenta cruciabant. Sed tamen dives Abraham fuerat, qui in sinu Lazarus tenebat: qui tamen auctori suo colloquens, dicit: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.* Quid itaque iste divitias suas aestimare noverat, qui semetipsum pulverem cineremque pensabat? Aut quando hunc res possessa extollerent, qui de se quoque, earum videlicet possessore, tam abjecta sentiret? Atque iterum sunt nonnulli, quibus & res terrenæ non suppetunt, & tamen apud se per fastum tumorem eriguntur. Hos & census ad ostensionem potentiae minimè subvehit, & tamen morum protervia inter reprobos divites addicit. Quoscumque ergo sequentis vitæ amor non humiliat, hoc in loco sacer sermo divites appellat: quia in iudicij quoque ultione non discrepant, utrum rebus, an solis moribus intumescant. Qui cum vitam simplicium in hoc mundo humilem abjectamque * despiciunt, elatis protinus despectibus irident. Nequaquam quippe * his hoc exterius adesse considerant, ad quod ipsi totis conatibus anhelant. Quasi stultos ergo despiciunt, qui scilicet ea non habent, quæ ipsi utique vel habendo, vel solummodo amando mirantur: & quasi mortuos deputant, quos nequaquam secum vivere carnaliter pensant. Qui enim ab huius mundi appetitu moritur, à terrenis mentibus profectò omni modo extinctus aestimatur. Quod bene nostri miraculum Redemptoris signat, cum ab immundo spiritu hominem liberat, de quo nimirum scriptum est: *Clamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo: & factus est sicut mortuum, ita ut multi dicerent, quia mortuus est. Iesus autem tenens manum eius, elevavit eum, & surrexit.* Velut mortuus quippe ostenditur, qui à maligni spiritus potestate liberatur: quia quisquis jam terrena desideria subegit, vitam in se carnalis conversationis extinguit: & mundo mortuus apparet, quia possessore pravo, qui per immunda desideria se agitabat, caret. Quem multi mortuum dicunt, quia qui spiritaliter vivere nesciunt, eum qui carnalia bona non sequitur, extinctum funditus arbitrantur. Sed quia ipsi quoque derisores simplicium, Christianitatis nomine censentur, reverentiâ religionis pressi, exhibere malum publice irrisionis erubescunt. Unde fit, ut apud se tumidi tacentesque derideant quos abjectos valde, atque infimos per simplicitatem putant. Bene ergo dicitur: [*Lampas contempta apud cogitationes divitum:*] quia superbi quisque, dum

A pensare bona sequentia, ut superius diximus, nesciunt, pæne nihil esse aestimant, quem non vident habere quod amant. Sæpe namque contingit, ut electus quisque, qui ad æternam felicitatem ducitur, continua hæc adversitate deprimitur, non hunc rerum abundantia fulciat, non dignitatum gloria honorabilem ostendat, nulla ei obsequentium frequentia suppetat, nulla hunc humanis oculis vestitium pompa componat: à cunctis verò despicabilis cernitur, & huius mundi * gloria indignus aestimatur: sed tamen ante occulti iudicis oculos virtutibus emicat, vitæ meritis coruscet, honorari meruit, despici non refugit; corpus continentia afficit, sola in animo dilectione pinguescit, mentem semper ad patientiam præparat, & erectus pro iustitia, de perceptis contumeliis exultat afflictis ex corde compatitur, de bonorum prosperitatibus quasi de propriis lætatur, sacri verbi pabula in mente sollicitus ruminat, & inquisitus quodlibet eloqui dupliciter ignorat. Bene itaque iusti simplicitas & lampas esse dicitur, & contempta. Lampas, quia interius lucet: & contempta, quia exterius non lucet. Intus ardet flamma charitatis, foris nulla gloria resplendet decoris. Lucet ergo & despiciunt, qui flagrans virtutibus, abjectus aestimatur. Mentes quippe carnalium pensare bona non valent, nisi quæ carnaliter vident. Hinc est, quod David sanctum pater ipse despexit, quem propheta Samuël oculis præsentare recusat. Qui ad unctionis gratiam dum septem filios deduxisset, à Propheta requisitus an numerum sobolis expleset, cum magna despectione respondit: *Est adhuc puer parvulus, qui pascit oves.* Quo deducto & electo, protinus audivit: *Homo videt in facie, Deus autem intrinsecus cor.* Lampas ergo David per innocentiam fuerat, sed tamen valde contempta; quia exteriora cernentibus non lucebat. Sciendum verò est, quod iustus quisque ut temporalem gloriam non habet, aut hanc sub semetipso frangit, si habet; ut honori suo liber emineat, ne ei victus delectatione succumbat. Hinc enim est quod ille prædicator egregius ante humanos oculos Apostolatus sui gloriam humiliaverat, qui dicebat: *Non nisi sumus hac potestate, cum possimus oneri esse ut Christi Apostoli, sed facti sumus parvuli in medio vestrum.* Eius verò auditoribus nimirum tumor divitum adhuc in corde remanserat, cum dicebant: *Epistole graves sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis.* Quem enim talia dicere posse cognoverant, secum communiter vivere non posse iudicabant. Cumque eum & humilem vivendo cernerent, & altum sermone pensarent, sua eos elatio compulit, ut quem per scripta timerant, per presentia verba despicerent. Quid igitur Paulus, nisi contempta lampas apud cogitationes divitum fuit, qui unde magisterium humilitatis exhibuit, inde à rudibus discipulis superbia contumelias recepit: Horrendo etenim modo langor superbientium unde detumescere debuit, excrevit, dum mens clara carnalium hoc quasi dedignabile repulit, quod magister imitabile ostendit. An contempta lampas non erat, qui tot virtutibus emicans, tanta à persecutoribus adversa tolerabat? Legatione in catena fungitur, ejusque vincula in omni prætorio manifestantur, a virgis cæditur, multisque ex genere, ex gentibus, periculis urgetur, lapidibus Lystris tunditur, pedibus extra urbem trahitur, quia extinctus aestimatur. Sed usquequo lampas ista contemnitur, usquequo despicabilis habetur? * Numquid non fulgorem suum nullatenus exerit, & numquam quanta claritate candeat ostendit? Ostendit plane. Nam cum lampas contempta apud cogitationes divitum diceretur, protinus additur: [*Parava ad tempus statutum.*] Statutum quippe contemptæ lampadis tempus, est extremi iudicij prædestinatus dies, quo iustus quisque,

Imc. 16.

e

Gen. 18.

d

* al. cō-

spiciunt.

* al. eis.

Mar. 9.

d

29.

* al. gta.

1. Reg. 16.

b

1. Thess.

2. b

1. Thess.

2. b

2. Cor. 10.

c

Ephe. 6.

a

Phil. 1. d

2. Cor. 11

* et Nū-

quidā.

qui nunc despicitur, quanta potestate fulgeat, demonstratur. Tunc enim cum Deo iudices veniunt, qui nunc pro Deo injustè judicantur. Tunc eorum lux tantò latius emicat, quantò eos nunc manus persequentium durius angustat. Tunc reproborum oculis patefcet quòd caelesti potestate subnixi sunt, qui terrena omnia sponte reliquerunt. Unde electis suis Veritas dicit: *Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis & vos super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel.* Neque enim plusquam duodecim iudices illa interni confessus curia non habebit; sed nimirum duodenario numero quantitas universitatis exprimitur; quia quisquis stimulo divini amoris excitatus, hinc possessa reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciariae potestatis obtinebit; ut simul tunc iudex cum iudice veniat, qui nunc consideratione iudicij, sese spontanea paupertate castigat. Hinc est enim, quòd de sanctae Ecclesiae sponso per Salomonem dicitur: *Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terre.* Hinc Esaiàs ait: *Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui.* Hinc eisdem seniores Veritas non jam famulos, sed amicos denunciat, dicens: *Non iam dicam vos servos, sed amicos meos.* Quos nimirum Psalmista invocans, ait: *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus.* Quorum dum celsitudinem cordis aspiceret, qua mundi gloriam calce calcarent, protinus addidit: *Nimis confortatus est principatus eorum.* Ac ne paucos esse crederemus, quos proficere usque ad summam tante perfectionis agnoscimus, illico adjunxit: *Dimmerabo eos, & super arenam multiplicabuntur.* Quot itaque nunc pro amore veritatis sese libenter humiliant, tot tunc in iudicio lampades coruscant. Dicatur igitur rectè: *[Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus statutum.]* quia uniuscujusque justi anima velut abjecta contemnitur, cum degens inferius gloriam non habet: sed admirabilis cernitur, dum desuper fulget. Libet inter hæc ad Redemptoris vias, mentis oculos attollere, sensimque à membris ad caput pervenire. Ipse enim nobis lampas veraciter extitit, qui pro redemptione nostra in cruce moriens, tenebrosis nostris mentibus lucem per lignum fudit. Hac nos lampade Joannes illuminari conspexerat, cum dicebat: *Erat lux vera, que illuminat omnem hominem.* Quam tamen apud cogitationes divitum contemptam vidit, cum paulò post subdidit: *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Hujus lampadis flammam Herodes explorare voluit, cum ejus miracula videre concupivit, sicut scriptum est: *Erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quòd audisset multa de illo, & sperabat signum ali-*

quod videre ab eo fieri. Sed lampas hæc ante ejus oculos nullo radio lucis emicuit: quia ei, qui se non piè, sed curiosè quæsierat, nil de se mirabile ostendit. Inquisitus quippe Redemptor tacuit, expectatus miracula exhibere contempsit, seseque apud se in oculis retinens, eos quos exteriora quærere comperit, ingratos foris reliquit: magis eligens apertè à superbientibus despici, quàm à non credentibus vacua voce laudari. Unde & protinus lampas ista contempta est, sicut illic subditur: *Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illustri indurum veste alba.* Sed contempta lampas, quæ in terra irrisiones tolerat, de cælo lucidiùs per iudicium coruscat. Unde hic apertè subiungitur: *[Parata ad tempus statutum.]* De quo videlicet tempore per Psalmistam dicitur: *Cum accipero tempus, ego iustitias iudicabo.* Hinc in Evangelio per semetipsam Veritas denunciat, dicens: *Tempus meum nondum advenit.* Hinc Petrus ait: *Quem oportet cælum suscipere, usque ad tempora restitutionis.* Lampas ergo quæ nunc contemnitur, ad statutum tempus ventura preparatur: quia ipse peccata in die ultimo iudicat, qui nunc peccantium derisiones portat. Et tantò tunc durius distractionem exerit, quantò nunc vocandis peccatoribus suam lenius patientiam sternit. Qui enim diu convertendos expectat, non convertos sine retractione cruciat. Quod per Prophetam scilicet breviter insinuat, dicens: *Tacui, sed semper silui, patiens fui, sicut parturiens coquar.* Ut enim jam prædiximus, parturiens cum dolore ejicit hoc, quod in intimis tempore longo gestavit. Qui ergo semper siluit, sicut parturiens loquitur: quia venturus iudex, qui sine ultione diu facta hominum pertulit, quandoque cum fervore examinis, quasi cum dolore mentis, quantæ animadversionis sententiam intus servaverit, ostendit. Nemo igitur hanc lampadem, cum later despiciat, ne contemptores suos, cum de cælo fulserit, exurat. Cui enim nunc non ardet ad veniam, tunc proculdubio ardebit ad pœnam. Quia ergo per supernam gratiam vocationis tempus accipimus, dum adhuc licentia superest, ejus iram, qui ubique est, mores in melius commutando, fugiamus. Solum quippe animadversio illa non invenit, quem correctio abscondit. Hæc nos largiente Domino in duobus jam corporibus transcurrisse sufficiat. Quia enim sacri libri sequentia mysteriorum virtutibus extensa, complecti breviter exponendo non possumus, ea necesse est, ut aliis voluminibus reservemus: quatenus lector tantò ferventior ad legendi studium redeat, quantò ex lectionis quoque intermissione respirat.

